

ОХОРОНА ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ЯК НЕОБХІДНІСТЬ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Світова спільнота загалом, як і більшість світових держав стрімко розвиваються в сфері інформаційних технологій. Українське суспільство, як і держава не є винятком. У швидкому процесі цього розвитку гостро постає питання не тільки використання особистих даних індивіда, але й їхній захист.

Останнім часом дане питання стало справжнім викликом для нашої держави, особливо для суб'єктів, в економічній діяльності яких використовуються персональні дані громадян та жителів ЄС. Річ у прийнятті на теренах ЄС нового нормативного акту – Загального Регламенту Захисту Даних - GDPR (General Data Protection Regulation) від 27 квітня 2016 року, що означає нові правила поводження з персональними даними.

На сьогоднішній день можна говорити про те, що через низький рівень правової обізнаності громадяни часто відбувається проблеми, пов'язані із захистом власних персональних даних. Звичайна людина, яка виступає учасником інформаційних відносин, підписуючи різного роду документи або переглядаючи сайти в мережі Інтернет, нерідко вимушена ставити себе у нерівні права, у порівнянні з іншою стороною, а подекуди потрапляє у своєрідну залежність якогось «товариства»: організації, супермаркета, банка тощо. Необізнана особа навіть не уявляє, ким і задля чого її персональні дані будуть використані, продаючи за копійки конфіденційну інформацію, Незліченні факти шахрайства, організована злочинність надзвичайно загострили проблему правового захисту прав фізичних осіб, через високу активність користувачів соціальних мереж у формуванні баз персональних даних. Гострою стає проблема створення системи законодавства, яка б стала адекватним результатом сучасним економічним та соціально-правовим реаліям, що регулює захист персональних даних.

Дослідженню проблем захисту персональних даних присвятили свої роботи вітчизняні вчені: О. В. Кохановська, В. П. Паліюк, Р. О. Стефанчук, А. В. Пазюк, О. О. Кулініч С. А. Беляцкін, В. П. Іванський. А починаючи з другої половини ХХ сторіччя виникла нагальна потреба охорони приватного життя в умовах розбудови інформаційного суспільства і провідними науковцями у цій сфері, стали такі зарубіжні вчені як: Просер У., Рааб Ч., Стремхолм С., Фрідман У., Шойом Л., Уекс Р. та інші.

У науковій літературі, є багато підтверджень того, що з давніх-давен правові системи розробляли засоби для захисту доброго імені особи від поширення недостовірних, а пізніше, також достовірних, але інтимних відомостей, що відбивалося на доброму імені особи. Проте, в сільськогосподарському суспільстві, коли інформація передавалася віч-на-віч, правова система задовольнялася мінімальним втручанням у регулювання інформаційного обігу, оскільки суспільство могло легко ототожнити безвідповідальне поширення та змусити, «зрадника» або «брехуна» відповідати за свої слова накладенням на нього соціальних санкцій [1].

Правознавець Р.Стефанчук, вважає, що така суспільна зацікавленість особистим життям інших, виникає через певні обставини, а саме розуміння того, що це: «...доволі специфічна сфера. Адже сфера приватного життя визначається поняттям особистої свободи фізичної особи та не може зазнавати безцеремонного втручання з боку законодавця, оскільки тісно співвідноситься із сферами людської життєдіяльності, які знаходяться за межами правового регулювання. складність позитивного законодавчого врегулювання приватного життя людини полягає, перш за все, у визначенні та встановленні меж, які з точки зору моральних засад суспільства є допустимими і не будуть розглядатись як неправомірне втручання законодавця...» [2, С. 68].

Із розвитком інформаційних технологій та засобів обробки даних виникла необхідність правового оформлення захисту прав фізичних осіб від зловживань щодо обробки та використання персональних даних. Таким

чином, 28 червня 1996 року було прийнято Конституцію України, що гарантує особам захист персональних даних [3]. У ст. 32 Конституції стверджується, що ніхто не може зазнавати втручання в його приватне і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Забороняється збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом. І на основі цих положень та для їх реалізації, було прийнято Закон України «Про захист персональних даних». Саме цей НПА поклав початок формування в Україні правової категорії – «персональні дані».

Основна роль у формуванні національної моделі механізму правового захисту персональних даних людини й громадянина розкривається через Конституцію України та через нормативно-правові акти Європейського Союзу. У тексті Конституції України відсутнє визначення про право на захисту персональних даних, але така відсутність не означає, що існує перешкода для визнання цього права предметом конституційного захисту, оскільки такий захист передбачений комплексом положень конституційних норм розд. 2 Основного закону.

Тому, розглядаючи систему національного законодавства, яка стосується обробки, захисту, гарантування та конфіденційності приватних даних про людину можна, виокремити такі НПА: Конституція України, Закони України «Про захист персональних даних», «Про інформацію», рішення Конституційного Суду України (далі – КСУ), кодифікаційні акти тощо. Зокрема, відповідно до правової позиції КСУ, «...забороняється не лише збирання, але й зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її попередньої згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту, прав та свобод людини [7]. Цими ж рішеннями КСУ визначено, що до конфіденційної інформації, належать такі свідчення про особу як освіта, сімейний стан, релігійні вподобання, стан здоров'я, дата і місце народження, майновий стан, та інші персональні дані.

Відомо, що в правову історію вперше визначення персональних даних було сформульовано у Конвенції Ради Європи «Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних» від 28 січня 1981 року № 108, де зазначено, що «персональні дані – це інформація, що стосується конкретної особи або такої особи, яка може бути ідентифікована» [5].

Міжнародна спільнота створила цілу систему законодавства для конфіденційності, дотримання та захисту персональних даних. А в Україні, яка не є членом ЄС ці європейські стандарти мають рекомендаційний характер, однак повинні враховуватися при захисті та обробці персональних даних. Сьогодні Конвенція РЄ від 1981 р. залишається основним документом, що визначає міжнародні принципи прав і свобод людини із захисту персональних даних.

На нашу думку, під персональними даними слід розуміти будь-які відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу (суб'єкт даних), яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована з урахуванням її персональних даних. Сюди відносять імена, поштові адреси, дані про місцезнаходження, фактори фізичної, генетичної, розумової, економічної, культурної ідентичності, конфіденційну інформацію, що зафіксована електронними та будь-якими іншими носіями. Визначення широке і достатньо чітко дає зрозуміти, що навіть IP-адреси користувачів також можуть бути персональними даними.

Також, варто зазначити, що при прийнятті Закону України «Про захист персональних даних» було використано європейський підхід до розуміння категорії персональних даних.

Дослідження питань правового регулювання та обробки персональних даних про особу досить ретельно врегульовані міжнародними актами. Актуальність цього питання зумовлюється тим, що права особи щодо персональних даних є складовою частиною фундаментальних прав людини.

Уся Європейська система законодавства про охорону персональних даних базується на правовій практиці країн Європейського Союзу, судових

висновках Європейських співтовариств, міжнародно-правових актів щодо захисту прав і свобод людини.

Враховуючи стандарти європейського досвіду в сфері захисту персональних даних, у розробці національного законодавства щодо охорони персональних даних, варто звернути увагу на: комплексну оцінку методів і засобів обробки персональних даних та привести їх у відповідність до вимог GDPR; важливо розробити внутрішню політику захисту даних; запровадити заходи по організації системи конфіденційності (налагодити процес документування та обробки відомостей) тощо. Однак, можна виділити позитивний момент у тому, що простіше дотримуватися єдиних визначених правил захисту і обробки даних після ухвалення GDPR, аніж враховувати національні вимоги кожної окремої країни ЄС.

Підсумовуючи вище сказане, можна дійти висновку, що аналіз українського законодавства про захист персональних даних та законодавства сучасних розвинутих європейських держав дає змогу зазначити, що для повного приведення національного законодавства у відповідність зі стандартами ЄС потрібні додаткові організаційно-правові заходи щодо вдосконалення контролю за виконанням законів і підзаконних актів у цій галузі та доповнення їх змісту за моделями Міжнародної та Європейської Конвенцій про захист персональних даних, ухвалених у новітній час Директив ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аномалії в цивільному праві України: навч.-практ. посібн. (Серія "Аномалії цивільного права") / Відп. ред. Р. А. Майданик. – К. : Юстініан, 2007. – 912 с.

2. Стефанчук Р.О. До питання забезпечення цивільно-правової охорони приватного життя фізичної особи: досвід України та Німеччини // Університетські наукові записки. – 2005. – № 4 (16). – С. 68-72.

3. Конституція України. Документ 254к/96-ВР, чинний, поточна редакція - Редакція від 01.01.2020, підстава - [27-IX](#) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/27-20>

4. Про захист персональних даних. Документ **2297-VI**, чинний, поточна редакція — **Редакція** від **20.03.2020**, підстава - [524-IX](#) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>

5. Федосин А. С. Защита конституционного права человека и гражданина на неприкосновенность частной жизни при автоматизированной обработке персональных данных в Российской Федерации: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.14 / А. С. Федосин. – Саранск, 2009. – 189 с.

7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень, Документ **v002p710-12**, чинний, поточна редакція - **Прийняття** від **20.01.2012** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12>

8. Білан І. Огляд міжнародного законодавства в сфері регулювання захисту персональних даних [Електронний ресурс]. / І. Білан. – Режим доступу: <http://www.ucipr.kiev.ua/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=6032695>.

9. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних. Документ 984_008-16, чинний, поточна редакція — **Прийняття** від 27.04.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16